

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На сьогодні немає чіткого визначення поняття "фінансові ресурси". Розглянуто підходи до тлумачення та запропоновано власне визначення поняття "фінансові ресурси". Здійснено спробу класифікації фінансових ресурсів. Встановлено, що під терміном "фінансові ресурси суб'єктів господарювання" треба розуміти сукупність грошових коштів, акумульованих ними у фондовій та нефондовій формі, які застосовують для формування активів згідно з цілями діяльності.

Ключові слова: фінансові ресурси, суб'єкти господарювання, капітал, грошові фонди, цільові фонди.

Успішна діяльність та сталий розвиток суб'єктів господарювання неможливий без їх належного ресурсного забезпечення. Для функціонування будь-якого підприємства йому потрібні як матеріальні (земля і капітал), так і людські чинники виробництва (праця і підприємницький хист). Процес придбання чинників виробництва потребує значних фінансових ресурсів. В умовах ринкової економіки постає проблема не тільки залучення максимальних обсягів фінансових ресурсів, але й ефективного їх використання.

Питання сутності, значущості, ефективності формування, раціонального використання фінансових ресурсів, розглядалися в наукових працях О.Д. Василика [3], Н.Т. Гуляєвої [6], І.В. Зятковського [7], Г.Г. Кірейцева [9], В.Д. Лагутіна [3], В.М. Опаріна [14], А.М. Поддєрьогіна [17], П.А. Стецюка [16], С.В. Хачатуряна [24]. Серед зарубіжних вчених варто зазначити таких, як Ю.Д. Батрин [1], В.Г. Белолипецький [2], І.М. Карасьова [21], В.В. Ковальов [11], Е.С. Стоянова [20], Є.І. Шохін [22].

Термін "ресурси" походить від франц. *ressource* "допоміжний засіб" та лат. *resurgere* "розпрямлятися, підніматися" – запас, джерело, засіб, можливість для здійснення. У тлумачному словнику української мови під редакцією Івченка А.О. наведено таке визначення: "ресурс (ресурси) – запаси, кошти які є в наявності для використання на випадок необхідності" [8]. Як вважає Г.Г. Кірейцев, економічна категорія "ресурси" на рівні господарюючого суб'єкта має низку особливостей:

- потреба в ресурсах пов'язана з процесом виробництва та створення споживчої вартості;
- структура ресурсів динамічна й залежить від розвитку підприємства, стадії його функціонування, галузі та сфери економіки;
- використання будь-якого виду ресурсів передбачає їх вартісне відтворення (ресурси із матеріально-уречевленої форми переходять у вартісну або фінансову).

Представники класичної теорії наводять визначення фінансових ресурсів лише як державного явища. Так, С.Ю. Вітте (1849-1915) вважав що з кінця XVII ст., під словом фінанси (фінансові ресурси) варто розуміти всю сукупність державного майна [4]. Однак, в міру розвитку ринкових відносин, роль держави в економіці знижується. Розвиток ринків капіталу, підвищення ролі транснаціональних корпорацій, процеси концентрації в області виробництва, посилення значущості фінансового ресурсу як основоположного в системі ресурсного забезпечення будь-якої економічної діяльності привели в середині

XX ст. до потреби теоретичного осмислення ролі фінансів на рівні господарюючого суб'єкта. Поняття "фінанси" та "фінансові ресурси" стали застосовувати не тільки як елемент державних фінансів. Так, представник англо-американської школи Л. Гітман дав таке тлумачення фінансів: "фінанси охоплюють процеси, інститути, ринки і інструменти, які мають відношення циркуляції грошових коштів між індивідуумами, підприємствами і державою" [25].

Серед українських та російських вчених можна виокремити такі визначення фінансових ресурсів:

- М.К. Шерменьова – "фінансові ресурси це утворювані та використовувані підприємствами, об'єднаннями, організаціями і державою грошові фонди".
- О.Д. Василик – "фінансові ресурси – це грошові заощадження і доходи, що створюються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб" [3].
- М.Я. Коробов – "фінансові ресурси підприємства – це його власні і позичкові грошові фонди цільового призначення, які формуються у процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу та використовуються у статутних цілях підприємства" [12].
- В.В. Бурковський – "фінансові ресурси – це грошові кошти, акумульовані в фондах цільового призначення для здійснення відповідних витрат" [18].

Однак визначення, які характеризують фінансові ресурси лише з фондової форми, не є зовсім повними, оскільки вони можуть мати і нефондову форму. П.А. Стецюк стверджує що фондову детермінованість фінансових ресурсів не можна вважати істотною їхньою ознакою з огляду на такі обставини:

- існування певних видів фондів активів (ресурсів) можливе завдяки тому, що існують ці активи, а не навпаки;
- якщо погодитись із фондовою природою фінансових ресурсів, то потрібно визнати їх нормативний, а не об'єктивний характер. З огляду на це, виникає питання про правомірність віднесення до фінансових ресурсів коштів, що становлять окремі фонди, якщо регламент цих фондів встановлює певні обмеження на їхнє використання;
- такий підхід не дає відповіді на запитання: яка істотна різниця між коштами, що віднесені до певних фондів, і коштами, що не потрапили до них [16].
- В.В. Ковальов вважає, що трактування будь-якого фонду як джерела ресурсів для придбання активів не варто розуміти буквально – активи найчастіше набуваються у тому випадку, якщо у підприємства є достатні об'єми вільних грошових коштів, а не тому, що створено фонд. Не випадково підприємства не поспішають створювати різноманітні фонди, а акумулюють їх у вигляді нерозподіленого прибутку [10].

М.М. Горбаньова: "Створення й використання фінансових ресурсів може здійснюватись у двох формах: фондовій і нефондовій. На думку вченої на макрорівні фінансові ресурси формуються та використовуються переважно за рахунок бюджетних і позабюджетних грошових фондів цільового призначення. На рівні підприємств фінансові ресурси використовуються як у фондовій, так і в нефондовій формі. У фондовій, таких цільових фондів як фонд оплати праці, фонд розвитку виробництва, фонд матеріального заохочення

тощо. Використання фінансових ресурсів на виконання платіжних зобов'язань перед бюджетом і банками здійснюється не фондовій формі" [5].

В.М. Родіонова: "Фінансові ресурси підприємства – це грошові доходи і надходження, які перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення затрат із розширеного відтворення і економічного стимулювання працівників" [23].

В.Г. Белолипецький: "Фінансові ресурси фірми – це частина грошових ресурсів у вигляді доходів і зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань і виконання затрат із забезпечення розширеного відтворення" [2].

А.М. Поддєрьогін: "Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові засоби, що є в розпорядженні підприємств" [17].

А.С. Филимоненков: "Фінансові ресурси підприємств – це власний, позичений і залучений капітал, який використовується підприємством для формування власних активів і здійснення виробничо-фінансової діяльності" [19].

І.В. Зятковський: "Як свідчить ретроспективний аналіз визначень фінансових ресурсів, дослідники кваліфікують їх як сукупність фондів грошових коштів, доходів, відрахувань або надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств" [7].

В.М. Опарін: "Фінансові ресурси – це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства" [15].

На сьогодні немає єдиного підходу до поділу фінансових ресурсів. Так, професор А. Поддєрьогін поділяє на ресурси, які формуються під час заснування підприємства (внески до статутного фонду), формуються за рахунків власних та прирівнених до них коштів (амортизаційні відрахування; цільові надходження; стійкі пасиви; цільові внески членів трудового колективу; валовий і чистий дохід; прибуток від основної діяльності; прибуток від іншої операційної діяльності; прибуток від фінансових операцій; прибуток від іншої звичайної діяльності і надзвичайних подій; інші види надходжень;), мобілізуються на фінансовому ринку (надходження коштів від емісії акцій; облігацій та інших видів цінних паперів; кредитні інвестиції) надходять у порядку розподілу грошових коштів (фінансові ресурси, які надійшли від галузевих структур; концернів; асоціацій; страхові відшкодування; бюджетні субсидії; інші види ресурсів [17]).

В.М. Опарін наводить таку класифікацію:

1) за кругообігом: початкові фінансові ресурси; прирощені фінансові ресурси;

2) за характером використання: матеріалізовані фінансові ресурси; ресурси, які перебувають в обігу;

3) за правом власності: власні кошти підприємницької структури; надані кошти; позичені [14];

4) за видатками або напрямками використання до складу фінансових ресурсів відносять:

- витрати на розвиток економіки підприємства;
- витрати на соціально-культурні заходи;

- витрати на розвиток науки;
- надання благодійної допомоги;
- витрати на обслуговування залучених фінансових ресурсів;
- інші витрати підприємства;

5) у кінцевому підсумку, напрямки використання фінансових ресурсів можна поділити на три групи:

- поповнення фонду відшкодування;
- формування фонду споживання;
- формування фонду нагромадження [9];

6) за джерелами залучення:

- позикові ресурси, що залучають із зовнішніх джерел;
- позикові ресурси, що залучають з внутрішніх джерел (внутрішня кредиторська заборгованість);

7) за періодом залучення:

- позикові ресурси, що залучають на довгостроковий період (більше 1 року);
- позикові ресурси, що залучають на короткостроковий період (до 1 року);

8) за формою забезпечення:

- фінансові ресурси незабезпечені;
- фінансові ресурси гарантовані;
- фінансові ресурси забезпечені заставою.

Отже, вважаємо, що під терміном "фінансові ресурси суб'єктів господарювання" треба розуміти сукупність грошових коштів, акумульованих ними у фондовій та нефондовій формі, які застосовують для формування активів згідно з цілями діяльності.

Література

1. Батрин Ю.Д. Особенности управления финансовыми ресурсами промышленных предприятий / Ю.Д. Батрин, П.А. Фомин. – М. : Изд-во "Высш. шк.", 2001. – 276 с.
2. Белолипецкий В.Г. Финансы фирмы : курс лекций. – М. : Изд-во ИНФРА. – 1998. – 298 с.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів : підручник. – К. : Вид-во НІОС. – 2000. – 416 с.
4. Витте С.Ю. Конспект лекцій о народном и государственном хозяйстве, читанных его императорскому высочеству вел. кн. Михаилу Александровичу в 1900-1902 годах. – М. : Изд-во "Начала", 1997. – 511 с.
5. Горбаньова М.М. Формування фінансових ресурсів підприємства та ефективність їх використання // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць молодих учених та аспірантів. – К. : Вид-во КНЕУ. – 2003. – Вип. 11. – С. 214-220.
6. Гуляєва Н.М. Фінансові ресурси підприємств / Н.М. Гуляєва, О.В. Сьомко // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 58-62.
7. Зятковський І.В. Теоретичні засади фінансів підприємств // Фінанси України. – 2000. – № 4. – С. 25.
8. Івченко А.О. Тлумачний словник української мови. – Х. : Вид-во ФОЛІО, 2002. – 540 с.
9. Кірейцев Г.Г. Фінанси підприємств : навч. посібн. – Ж. : Вид-во ІТІ, 2002. – 269 с.
10. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 2006. – 786 с.
11. Ковалев В.В. Финансы : учебник / под ред. В.В. Ковалева. – 2-е изд., [перераб. и доп.]. – М. : ТК Велби, изд-во "Проспект", 2006. – 640 с.
12. Коробов М.Я. Фінансово – економічний аналіз діяльності підприємств. – К. : Вид-во "Знання". – 2000. – 378 с.
13. Лагутін В.Д. Фінанси і виробництво: структурні взаємозв'язки, суперечності, стимули // Фінанси України. – 2000. № 1. – С. 10.
14. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібн. – 2-ге вид., [перероб. і доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 240 с.

15. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення // Вісник НБУ. – 2000. – № 5. – С. 11.
16. Стецюк П.А. Економічна сутність фінансових ресурсів // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 134.
17. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. : кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., [без змін.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008, – 552 с.
18. Фінанси підприємств : навч. посібн. / під ред. В.В. Буряковського. – Дніпропетровськ : Вид-во "Пороги". – 1998. – 398 с.
19. Филимонов А.С. Финансы предприятий : учебн. пособ. – К. : Вид-во "Ника-Центр, Ольга". – 2002. – 280 с.
20. Финансовый менеджмент : учебник / под ред. Е.С. Стояновой. – 5-ое изд., [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во "Перспектива", 2003. – 656 с.
21. Финансовый менеджмент : учебн. пособ. / И.М. Карасева, М.А. Ревякина / под ред. Ю.П. Анискина. – М. : Изд-во "Омега-Л", 2006. – 335 с.
22. Финансовый менеджмент : учебн. пособ. / под ред. проф. Е.И. Шохина. – М. : ИД ФБК-ПРЕСС, 2004. – 408 с.
23. Финансы / под ред. В.М. Родионовой. – М. : Изд-во "Финансы и статистика". – 1995. – 430 с.
24. Хатачурян С.В. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація // Фінанси України. – 2003. – № 4 – С. 77.
25. Gitman L.J. Principles of managerial finance – 12th. ed. – Boston : Pearson Prentice Hall, 2009. – 932 p.

Прокопчук Д.В. Проблемы классификации финансовых ресурсов субъектов ведения хозяйства

На сегодняшний день нет четкого определения понятия "финансовые ресурсы". Рассмотрены подходы к толкованию и предложено собственное определение понятия "финансовые ресурсы". Осуществлена попытка классификации финансовых ресурсов. Установлено, что под сроком "финансовые ресурсы субъектов ведения хозяйства" нужно понимать совокупность денежных средств, аккумулированных ими в фондовой и нефондовой форме, которые применяют для формирования активов согласно цели деятельности.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, субъекты ведения хозяйства, капитал, денежные фонды, целевые фонды.

Prokopchuk D.V. Problems of classifications of financial resources of enterprises.

There is not clear determination of concept of, "financial resources". The article discusses interpretation of concept, "financial resources" and gives determination of this concept. In the article is presented classification of financial resources. It is set that under a term "financial resources of subjects of menage" it is needed to understand the aggregate of money, accumulated by them in a fund and unfund form, which apply for forming of assets in obedience to the aims of activity.

Keywords: financial resources, economic agent, capital, money funds, earmarked funds.

УДК 332.72:33+318.42

Аспір. О.Я. Савчин – Львівська КА

ВАРТІСТЬ ЗЕМЛІ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

Проаналізовано нормативну та експертну грошову оцінку землі. Досліджено переваги і вади різних методичних підходів до експертного грошового оцінювання землі, що дало змогу запропонувати спосіб визначення остаточної ціни земельної ділянки. Встановлено, що ціна землі базується на величині доходу, який вона дає своє-